

(א) [על כהן, ט] [על]
מט: לקמן נא, א גי
רש"ל אמות, ד) מוספתא
פ"ו, ה) שקלים פ"ה ה"א
יבמות קפ"א: [ע"ש],
(ו) [ביבמות א"ת ח"ת],
(ז) עירובין כ"ב [ע"ש],
(ח) שמות כהן, ט) [ע"ש]
פס"י לקמן נא: ד"ה ט"ס,

תורה הבר"ה

- 1. בעל הבור ישלם כסף
ישיב לבקליו ויהיה יודיה
לו:
שמות כא לד
2. ויבא אלהינו ואל
יחדש אש לפניו תאכל
והיבדו נשערה מאד:
תהלים ג
3. אל נערץ בסוד
קדשים רבה ונודא על
כל סביביו:
תהלים פ ט
4. הצור תמים פעלו כי
כל דרךיו משפט אל
אמונה אין על צדיק
וקשר הוא: דברים לב ד

הגהות הבר"ה

- (א) רש"י ד"ה דלרווח
זה ארוחו ליה"ר כגון
מקצה מקום מרשותו
לרה"ר דהוה ליה מוסר:
(ב) ד"ה ברה"י הסמוכה
לרשות הרבים דהוה ליה
הפקיר כל"ל ומוטת
כגון מקצה וכי נמחק:
(ג) רוב ד"ה בבור וכי
פ"י בנקטתם לעיל
דקסבר:

רבינו חננאל

כגון אלו החופרים לאושין
פטור. פ"י יסודות כדכתיב
ואושיא יחיטו, והאכל
יסודותיה, תרגו ואכלת
אישותהא: [נסר לו דליו.
כלי שלחן. אמרה להם זכר
של רחלים נודמן לי וזקן
אחד מנהיגו. פ"י זכר של
רחלים, אילו של יצחק.
זקן אחד, אברהם.

שור שנגה את הפרה פרק חמישי בבא קמא ג.

צעל הסקלה. ולעולם ברה"ר אצל ברשותו אע"פ שהפקיר פטור
כדפרישית. האי דנקט ולא הפקיר בורו דלא הפקיר אף בורו הוה
ליה בור ברה"ר: ומאי זהו דר"ע. בשלמא זהו דרבי ישמעאל
למעוטי דר"ע אלא זהו דר"ע למעוטי מאי הא בור ברה"ר נמי
(א) [על כהן, ט] [על]
מט: לקמן נא, א גי
רש"ל אמות, ד) מוספתא
פ"ו, ה) שקלים פ"ה ה"א
יבמות קפ"א: [ע"ש],
(ו) [ביבמות א"ת ח"ת],
(ז) עירובין כ"ב [ע"ש],
(ח) שמות כהן, ט) [ע"ש]
פס"י לקמן נא: ד"ה ט"ס,

HebrewBooks.org © Moznaim Publishers. No commercial use allowed.

בבור ברשותו ר"ע סבר (א) בבור ברשותו נמי
חייב דכתיב ובעל הבור בבור דאית ליה
בעלים קאמר רחמנא ור' ישמעאל סבר ביה
התקלה אלא מאי זהו בור האמור בתורה
דקאמר ר"ע זהו בור שפתח בו הכתוב תחלה
לתשלומין ורב יוסף אמר בבור ברה"י כולי
עלמא לא פליגי דמחייב מאי מעמא בעל
הבור אמר רחמנא בבור דאית ליה בעלים
עסקינן כי פליגי בבור ברה"ר רבי ישמעאל
סבר בבור ברה"ר נמי חייב דכתיב כי יפתח
וכי יכרה (א) אם על פתיחה חייב על כרייה
לא כ"ש אלא שעל עסקי פתיחה ועל עסקי
כרייה באה לו ור"ע הגהו מוצרך צריכי דאי
כתב רחמנא כי יפתח הוה אמינא פותח
הוא דסגי ליה בכסוי כורה לא סגי ליה
בכסוי עד דמאים ליה ואי כתב רחמנא
כי יכרה הוה אמינא כרייה הוא דבעי
כסוי משום דעבד מעשה אבל פותח דלא
עבד מעשה אימא כסוי נמו לא בעי קמ"ל
ותורה דקאמר ר' ישמעאל זהו בור שפתח בו הכתוב תחלה לניזקין
מיתבי החופר בור ברה"ר ופתחו לרה"י פטור ואף על פי שאינו רשאי
לעשות כן לפי שאין עושין חלל תחת רה"ר החופר בורות שיחין ומערות
ברשות היחיד ופתחו לרה"ר חייב והחופר בורות ברה"י הסמוכה לרשות
הרבים כגון אלו החופרים לאושין פטור ור' יוסי בר' יהודה מחייב עד
שיעשה מחיצה עשרה או עד שירחיק ממקום דריסת רגלי אדם וממקום
דריסת רגלי בהמה ארבעה (א) טפחים מעמא דלאושין הא לאו לאושין חייב
הא מני בשלמא לרבה רישא ר' ישמעאל וסיפא ר"ע אלא לרב יוסף
בשלמא סיפא דברי הכל אלא רישא מני לא רבי ישמעאל ולא ר"ע אמר
לך רב יוסף בולה דברי הכל היא ורישא שלא הפקיר לא רשותו ולא
בורו אמר רב אשי השתא דאוקימתא לרב יוסף לדברי הכל לרבה נמי
לא תוקמה כתנאי מדרישא ר' ישמעאל סיפא נמי ר' ישמעאל וטעמא
דלאושין הא לאו לאושין חייב כגון דארווח ארווחי לרה"ר מיתבי החופר
בור ברשות היחיד ופתחו לרה"ר חייב ברה"י הסמוכה לרה"ר פטור בשלמא
לרבה בולה ר' ישמעאל היא אלא לרב יוסף בשלמא רישא רבי ישמעאל
אלא סיפא מני לא ר' ישמעאל ולא ר"ע אמר לך בחופר לאושין ודברי
הכל: (א) ת"ר יחפר ופתח ומסר לרבים פטור חפר ופתח ולא מסר לרבים
חייב וכן מנהגו של נחוניא חופר בורות שיחין ומערות שהיה חופר
ופותח ומוסר לרבים וכששמעו חכמים בדבר אמרו קיים זה הלכה זו
הלכה זו ותו לא אלא אימא אף הלכה זו: (א) תנו רבנן מעשה בבתו של
נחוניא חופר שיחין שנפלה לבור גדול באו והודיעו את רבי חנינא בן רוסא
שעה ראשונה אמר להם שלום שניה אמר להם שלום שלישית אמר להם
עלתה אמרו לה מי העלך אמרה להם זכר של רחלים נודמן לי וזקן אחד
מנהיגו אמרו לו נביא אתה אמר להם לא נביא אנכי ולא בן נביא
אנכי אלא כך אמרתי דבר שאותו צדיק מצטער בו יכשל בו זרעו
אמר רבי אחא אף על פי כן מת בנו בצמא שנאמר (סביביו נשערה
מואד מלמד שהקדוש ברוך הוא מדקדק עם סביביו אפילו כחוט השערה
ר' נחוניא אמר מהכא (א) אל נערץ בסוד קדושים רבה וגורא על כל סביביו
אמר ר' חנינא כל האומר הקב"ה ותן הוא יותרו חיינו שנאמר והצור תמים
פעלו כי כל דרכיו משפט (א) ר' חנא ואיתימא ר' שמואל בר נחמני מאי דכתיב
ארך

בבור ברשותו ר"ע סבר (א) בבור ברשותו נמי
חייב דכתיב ובעל הבור בבור דאית ליה
בעלים קאמר רחמנא ור' ישמעאל סבר ביה
התקלה אלא מאי זהו בור האמור בתורה
דקאמר ר"ע זהו בור שפתח בו הכתוב תחלה
לתשלומין ורב יוסף אמר בבור ברה"י כולי
עלמא לא פליגי דמחייב מאי מעמא בעל
הבור אמר רחמנא בבור דאית ליה בעלים
עסקינן כי פליגי בבור ברה"ר רבי ישמעאל
סבר בבור ברה"ר נמי חייב דכתיב כי יפתח
וכי יכרה (א) אם על פתיחה חייב על כרייה
לא כ"ש אלא שעל עסקי פתיחה ועל עסקי
כרייה באה לו ור"ע הגהו מוצרך צריכי דאי
כתב רחמנא כי יפתח הוה אמינא פותח
הוא דסגי ליה בכסוי כורה לא סגי ליה
בכסוי עד דמאים ליה ואי כתב רחמנא
כי יכרה הוה אמינא כרייה הוא דבעי
כסוי משום דעבד מעשה אבל פותח דלא
עבד מעשה אימא כסוי נמו לא בעי קמ"ל
ותורה דקאמר ר' ישמעאל זהו בור שפתח בו הכתוב תחלה לניזקין
מיתבי החופר בור ברה"ר ופתחו לרה"י פטור ואף על פי שאינו רשאי
לעשות כן לפי שאין עושין חלל תחת רה"ר החופר בורות שיחין ומערות
ברשות היחיד ופתחו לרה"ר חייב והחופר בורות ברה"י הסמוכה לרשות
הרבים כגון אלו החופרים לאושין פטור ור' יוסי בר' יהודה מחייב עד
שיעשה מחיצה עשרה או עד שירחיק ממקום דריסת רגלי אדם וממקום
דריסת רגלי בהמה ארבעה (א) טפחים מעמא דלאושין הא לאו לאושין חייב
הא מני בשלמא לרבה רישא ר' ישמעאל וסיפא ר"ע אלא לרב יוסף
בשלמא סיפא דברי הכל אלא רישא מני לא רבי ישמעאל ולא ר"ע אמר
לך רב יוסף בולה דברי הכל היא ורישא שלא הפקיר לא רשותו ולא
בורו אמר רב אשי השתא דאוקימתא לרב יוסף לדברי הכל לרבה נמי
לא תוקמה כתנאי מדרישא ר' ישמעאל סיפא נמי ר' ישמעאל וטעמא
דלאושין הא לאו לאושין חייב כגון דארווח ארווחי לרה"ר מיתבי החופר
בור ברשות היחיד ופתחו לרה"ר חייב ברה"י הסמוכה לרה"ר פטור בשלמא
לרבה בולה ר' ישמעאל היא אלא לרב יוסף בשלמא רישא רבי ישמעאל
אלא סיפא מני לא ר' ישמעאל ולא ר"ע אמר לך בחופר לאושין ודברי
הכל: (א) ת"ר יחפר ופתח ומסר לרבים פטור חפר ופתח ולא מסר לרבים
חייב וכן מנהגו של נחוניא חופר בורות שיחין ומערות שהיה חופר
ופותח ומוסר לרבים וכששמעו חכמים בדבר אמרו קיים זה הלכה זו
הלכה זו ותו לא אלא אימא אף הלכה זו: (א) תנו רבנן מעשה בבתו של
נחוניא חופר שיחין שנפלה לבור גדול באו והודיעו את רבי חנינא בן רוסא
שעה ראשונה אמר להם שלום שניה אמר להם שלום שלישית אמר להם
עלתה אמרו לה מי העלך אמרה להם זכר של רחלים נודמן לי וזקן אחד
מנהיגו אמרו לו נביא אתה אמר להם לא נביא אנכי ולא בן נביא
אנכי אלא כך אמרתי דבר שאותו צדיק מצטער בו יכשל בו זרעו
אמר רבי אחא אף על פי כן מת בנו בצמא שנאמר (סביביו נשערה
מואד מלמד שהקדוש ברוך הוא מדקדק עם סביביו אפילו כחוט השערה
ר' נחוניא אמר מהכא (א) אל נערץ בסוד קדושים רבה וגורא על כל סביביו
אמר ר' חנינא כל האומר הקב"ה ותן הוא יותרו חיינו שנאמר והצור תמים
פעלו כי כל דרכיו משפט (א) ר' חנא ואיתימא ר' שמואל בר נחמני מאי דכתיב
ארך

בבור ברשותו ר"ע סבר (א) בבור ברשותו נמי
חייב דכתיב ובעל הבור בבור דאית ליה
בעלים קאמר רחמנא ור' ישמעאל סבר ביה
התקלה אלא מאי זהו בור האמור בתורה
דקאמר ר"ע זהו בור שפתח בו הכתוב תחלה
לתשלומין ורב יוסף אמר בבור ברה"י כולי
עלמא לא פליגי דמחייב מאי מעמא בעל
הבור אמר רחמנא בבור דאית ליה בעלים
עסקינן כי פליגי בבור ברה"ר רבי ישמעאל
סבר בבור ברה"ר נמי חייב דכתיב כי יפתח
וכי יכרה (א) אם על פתיחה חייב על כרייה
לא כ"ש אלא שעל עסקי פתיחה ועל עסקי
כרייה באה לו ור"ע הגהו מוצרך צריכי דאי
כתב רחמנא כי יפתח הוה אמינא פותח
הוא דסגי ליה בכסוי כורה לא סגי ליה
בכסוי עד דמאים ליה ואי כתב רחמנא
כי יכרה הוה אמינא כרייה הוא דבעי
כסוי משום דעבד מעשה אבל פותח דלא
עבד מעשה אימא כסוי נמו לא בעי קמ"ל
ותורה דקאמר ר' ישמעאל זהו בור שפתח בו הכתוב תחלה לניזקין
מיתבי החופר בור ברה"ר ופתחו לרה"י פטור ואף על פי שאינו רשאי
לעשות כן לפי שאין עושין חלל תחת רה"ר החופר בורות שיחין ומערות
ברשות היחיד ופתחו לרה"ר חייב והחופר בורות ברה"י הסמוכה לרשות
הרבים כגון אלו החופרים לאושין פטור ור' יוסי בר' יהודה מחייב עד
שיעשה מחיצה עשרה או עד שירחיק ממקום דריסת רגלי אדם וממקום
דריסת רגלי בהמה ארבעה (א) טפחים מעמא דלאושין הא לאו לאושין חייב
הא מני בשלמא לרבה רישא ר' ישמעאל וסיפא ר"ע אלא לרב יוסף
בשלמא סיפא דברי הכל אלא רישא מני לא רבי ישמעאל ולא ר"ע אמר
לך רב יוסף בולה דברי הכל היא ורישא שלא הפקיר לא רשותו ולא
בורו אמר רב אשי השתא דאוקימתא לרב יוסף לדברי הכל לרבה נמי
לא תוקמה כתנאי מדרישא ר' ישמעאל סיפא נמי ר' ישמעאל וטעמא
דלאושין הא לאו לאושין חייב כגון דארווח ארווחי לרה"ר מיתבי החופר
בור ברשות היחיד ופתחו לרה"ר חייב ברה"י הסמוכה לרה"ר פטור בשלמא
לרבה בולה ר' ישמעאל היא אלא לרב יוסף בשלמא רישא רבי ישמעאל
אלא סיפא מני לא ר' ישמעאל ולא ר"ע אמר לך בחופר לאושין ודברי
הכל: (א) ת"ר יחפר ופתח ומסר לרבים פטור חפר ופתח ולא מסר לרבים
חייב וכן מנהגו של נחוניא חופר בורות שיחין ומערות שהיה חופר
ופותח ומוסר לרבים וכששמעו חכמים בדבר אמרו קיים זה הלכה זו
הלכה זו ותו לא אלא אימא אף הלכה זו: (א) תנו רבנן מעשה בבתו של
נחוניא חופר שיחין שנפלה לבור גדול באו והודיעו את רבי חנינא בן רוסא
שעה ראשונה אמר להם שלום שניה אמר להם שלום שלישית אמר להם
עלתה אמרו לה מי העלך אמרה להם זכר של רחלים נודמן לי וזקן אחד
מנהיגו אמרו לו נביא אתה אמר להם לא נביא אנכי ולא בן נביא
אנכי אלא כך אמרתי דבר שאותו צדיק מצטער בו יכשל בו זרעו
אמר רבי אחא אף על פי כן מת בנו בצמא שנאמר (סביביו נשערה
מואד מלמד שהקדוש ברוך הוא מדקדק עם סביביו אפילו כחוט השערה
ר' נחוניא אמר מהכא (א) אל נערץ בסוד קדושים רבה וגורא על כל סביביו
אמר ר' חנינא כל האומר הקב"ה ותן הוא יותרו חיינו שנאמר והצור תמים
פעלו כי כל דרכיו משפט (א) ר' חנא ואיתימא ר' שמואל בר נחמני מאי דכתיב
ארך

חופר שיחין. לעולי רגלים דכרכים: שעה ראשונה. שעדיין היא ראויה להיות חיה בתוך
שניה: שלישית. דהוה לה שהות שתלא נפשה אס ישנה שם: אמר להן. כבר עלתה
לעל שניות שם: זכר של רחלים. אילו של יצחק. וזקן מנהיגו. אברהם: מלעבר זו.
עם סביביו. לדיקים השדכים זו: שעה מאד. לשון חוט השערה: וגורא על כל סביביו.
לעבור על כל השדכים חיינו יופקרו חיינו וגופו שמורה אלא הצריות לחטוא:

חופר שיחין. לעולי רגלים דכרכים: שעה ראשונה. שעדיין היא ראויה להיות חיה בתוך
שניה: שלישית. דהוה לה שהות שתלא נפשה אס ישנה שם: אמר להן. כבר עלתה
לעל שניות שם: זכר של רחלים. אילו של יצחק. וזקן מנהיגו. אברהם: מלעבר זו.
עם סביביו. לדיקים השדכים זו: שעה מאד. לשון חוט השערה: וגורא על כל סביביו.
לעבור על כל השדכים חיינו יופקרו חיינו וגופו שמורה אלא הצריות לחטוא:

ארך

עין משפט

נר מצוה
מא א ב מיי פ"י
מהלכות זקין ממון
הלכה ב סגן עשין סח
טו"ש ח"מ ס"י מי עשין
פ"י:

מב ג מיי פ"י ג שם הלכה
כג סגן שם טו"ש
ח"מ ס"י מי עשין א טו"ש
בגה"ה:
מב ד ה טו"ש ח"מ ס"י
מי עשין ט:
מב ו מיי פ"י ג שם הלכה כג
סגן שם טו"ש
שם טו"ש ו וסמן ח"מ
סע"ף א:

מוסף רש"י

בעל התקלה. אף על
פי שאין הבור שגו,
ששאר ברה"ר, ששאר
הכתוב בעליו להחמיש
עליו צמקין (שמות כא
ד). חופר שיחין. לעולי
רגלים ומי ממכסין בהן
וזו שומין הן ובהמתן
(יבמות קכ"א) אמר לרבה
שלום. שעדיין יכולה
לחיות, וכן בשניה, אבל
שלישית שאינה יכולה לחיות
אמר להן עלתה לה,
שדוע היה לו שלא ממות
שם כלקמן, דבר שהיה
ממסקן בו אותו לדיק,
אביה, לא יכשל בו וזעו
(שם). זכר של רחלים.
זה אילו של יצחק, וזקן
אחד מנהיגו. זה אברהם
(שם). נביא אתה. לדע
שלא ממות (שם). מצטער
בו. בטעות עשימו (שם).
לגירסת. מתעסק בו. אף
על פי כן מת בנו.
של (ר') מושיא, בצמא.
שכן דברו של מקום
לדיק עם הסמכים
(שם). וסביביו נשערה.
לשון חוט השערה (שם).
עם סביביו. עם לדיקים
ההולכים אחרי (שם).